DREPTUL LA EDUCAȚIE ȘI FERICIREA – VALORI SUPREME ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

THE RIGHT TO EDUCATION AND HAPPINESS – SUPREME VALUES IN THE CONTEMPORARY SOCIETY

Rodica NICHITA, ORCHID: 0000-0002-0623-5578
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 342.733(478):341.231.14 e-mail: r.nichita2012@yandex.com

Dreptul fundamental la învățătură constituie unul dintre cele mai importante drepturi sociale ale omului. Acest drept creează premisele necesare pentru afirmarea plenară a personalității și a demnității umane, precum și pentru dezvoltarea întregii societăți. De nivelul potențialului intelectual al persoanei depinde nu numai promovarea persoanei pe scara socială și statutul ei social, dar și progresul societății în ansamblu, evoluția vieții economice, sociale și culturale. Dreptul fundamental la învățătură se manifestă a fi un act liber al indivizilor, al titularilor săi, dar, în același timp, este și un act liberator (*freedom-formingact*), în măsura în care scopul declarat al acestuia este deplina dezvoltare a personalității umane, precum și prin faptul că „prin instruire, educație și învățare, orice persoană trebuie să devină capabilă de a juca un rol util într-o societate liberă”, așa cum statuează Pactul Internațional cu privire la Drepturile economice, sociale și culturale [1].

Justificarea naturii liberale a dreptului fundamental la învățătură este pusă pe seama relației acestui drept cu demnitatea și libera dezvoltare a personalității umane. Raportându-ne la dispozițiile Constituției Republicii Moldova [2], identificăm aceste două valori supreme din enumerarea oferită de art. 35 coroborat cu art. 1 alin. (3) și art. 10 alin. (2), ca fiind în directă legătură cu dreptul fundamental la învățătură. Această relaționare conturează rolurile învățării, educației, instruirii în asigurarea demnității omului, ceea ce ne permite să afirmăm fără rezerve că dreptul fundamental la învățătură este un drept liberal, clasic, care își propune să protejeze individul de ingerințele excesive ale statului. Prin conținutul său, dreptul fundamental la învățătură nu are în vedere doar procesul de instruire și perfecționare desfășurat în forme instituționalizate, ce reprezintă un drept fundamental, inerent oricărei ființe umane, care trebuie recunoscut și garantat de stat *a priori* de la nașterea persoanei până la dispariția sa prin deces, chiar și în afara cadrului instituțiilor abilitate să exercite activități în domeniul învățământului. În acest sens, educația oferită de părinți copiilor lor în cadrul familiei se circumscrie dreptului acestora de a primi educație, ca formă primară de transmitere a aptitudinilor, obiceiurilor, bagajului informațional și cultural de la o generație la alta. În lipsa unei norme generale care să recunoască dreptul la educație, există riscul ca statul să poată nesocoti dreptul persoanelor la educație în afara cadrului instituționalizat. Cu regret, art. 35 din

Constituția Republicii Moldova nu prevede o dispoziție expresă, care să garanteze libertatea învățământului și care merită a fi completat.

Dreptul comparat al dreptului internațional al Drepturilor Omului ne oferă modele de urmat în acest sens: Constituția Belgiei [3] în art. 24 § 3, consfințește că *orice persoană are dreptul la educație cu respectarea drepturilor și libertăților fundamentale*; Constituția Portugaliei [4] în art. 73 alin (1) prevede că *toate personale trebuie să aibă dreptul la educație și la cultură*; Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale [5] în art. 2 al Primului Protocol Adițional statuează că *nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire* […]. Iar Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene [6], în art. 14, stabilește că *orice persoană are dreptul la educație, precum și la accesul la formare profesională și formare continuă*. Pornind de la faptul că garantarea dreptului la învățătură este una dintre principalele misiuni ale statului, Republica Moldova și-a asumat cu prisosință această sarcină. Chiar dacă mai are restanțe la examenul de trecere de la un regim totalitar la unul democratic și necesită încă multe lecții europene pentru a se cataloga un stat de drept „veritabil", Republica Moldova s-a angajat ferm în consacrarea și constituționalizarea acestui drept, precum și în consolidarea mijloacelor de garantare. Analizând întregul conținut al art. 35 al Constituției Republicii Moldova, se poate concluziona că filosofia socialistă asupra educației este cea care încă influențează major reglementarea acestui domeniu în legislația Republicii Moldova. Desigur, concepția socialistă este prezentă și în cadrul reglementărilor internaționale, însă acestea realizează o armonie mult mai mare între filosofia liberală și cea socialistă. Deși este clară tendința Republicii Moldova de a se integra în cadrul democrațiilor europene și de a asana cadrul normativ la standardele europene, totuși, parcursul european este anevoios, cu multe sincope, astfel încât se atestă o discrepanță sesizabilă între buchia legii și realizarea deplină a dreptului la învățătură. Or, la cei 31 de ani de la declararea Independenței, realizarea deplină a dreptului la învățătură în toate aspectele sale rămâne a fi deocamdată un deziderat și, pe alocuri, chiar dureroasă și sensibilă. Nu putem să facem abstracție de unii indicatori regretabili ce țin de abandonul școlar, precum și de incapacitatea școlarizării copiilor ce vin din familii social-vulnerabile.

În funcție de realitățile existente la etapa de dezvoltare a societății, autoritățile dispun de dreptul de a se implica în procesul de învățământ în scopul asigurării calității de formare a specialiștilor. Această prerogativă a statului este asigurată prin dispoziții art. 35 alin. (5) din Constituție, potrivit căruia instituțiile de învățământ, inclusiv cele nestatale, se înființează și își desfășoară activitatea în condițiile legii. Fiecare dintre noi, bogat sau sărac, tânăr sau bătrân, mai mult sau mai puțin școlit, poartă amprenta tuturor evenimentelor cu care a intrat în contact încă din momentul venirii pe lume. Fiecare instituție de învățământ preșcolar, școlar, gimnazial, fiecare carte, fiecare cadru didactic, fiecare dezamăgire, triumf, îndoială, vis sau iubire pe care am trăit-o, toate au avut un impact asupra noastră. Acei oameni sau evenimente, care ne-au influențat favorabil sau nu, au rămas acum în urma noastră. Numai lucrurile și oamenii care au un impact asupra noastră astăzi au importanță, dar și în zilele ce vor veni. Ceea ce am fost nu mai putem

schimba, iar ceea ce putem deveni este o oportunitate nelimitată și nemărginită. Dacă vrem ca atitudinile, rezultatele și fericirea noastră să devină depline, trebuie să practicăm disciplina dureroasă, necesară pentru „plivirea” grădinii vieții noastre. Fondatorii psihologiei pozitive susțin că formula fericirii constă din următoarele elemente: fiziologia (50%) + atitudinea (40%) + circumstanțele (10%). Compozitorul austriac Franz Schubert susținea că „fericirea derivă din noi înșine și nu dintr-un loc în care am fost odată fericiți”. Fericirea, armonia, succesul unei persoane fizice, a familiei, a societății se află într-o strânsă interdependență cu entitățile care prestează servicii de învățământ, educaționale. Astfel, educația trebuie să fie de asemenea manieră încât să garanteze, să păstreze și să transmită identitatea culturală, personală, socială, ce ar permite formarea unei personalități, a unui cetățean fericit. În acest sens, procesul de instruire, învățare, educație merită a fi revizuit, punându-se accent pe următoarele elemente: profesorul (cadrul didactic); nivelul cadrului didactic (profesorului); cuvântul (cunoștințe); nivelul de percepție a cunoștințelor recepționate. Aceste elemente permit fiecărei ființe umane, trecând prin instituțiile de învățământ și procesul de instruire, predare, învățare, să-și creeze identitatea în concordanță cu necesitățile și valorile personale și profesionale. Iar rezultatul nu poate fi decât unul – împlinire sufletească, un element imperios pentru consolidarea unei societăți armonioase și fericite.

Referințe:

1. Pact Internațional, nr. 19 din 16-12-1966, cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale; Publicat la 30-12-1998 în *Tratate Internationale*, nr. 1, art. 19, disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115566&lang=ro
2. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 27.08.1991; Constituția Regatului Belgiei, disponibilă la https://constitutii.files.wordpress.com/2013/02/belgia.pdf, Constituția Republicii Portugheze, disponibilă la https://constitutii.files.wordpress.com/2013/01/portugalia.pdf
3. Decizia Curții Constituționale nr. 7/2013, § 39.
4. Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, disponibilă la https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf
5. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, disponibilă la https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:ro:PDF